

DOKUMENT

List o některých otázkách týkajících se eschatologie

Všem biskupům, členům biskupských konferencí.

Poslední synody, věnované evangelizaci a katechezi, vyvolaly živější vědomí o tom, jak je nutné zachovávat úplnou věrnost základním pravdám víry zejména v dnešní době, kdy nám hluboké proměny lidského prostředí a starost o začlenění víry do různých kulturních souvislostí ukládají více než v minulosti usilovat o to, aby se tato víra stala všem přístupnou a srozumitelnou. Tento poslední, v současné době zvláště naléhavý požadavek si vymáhá více než kdy jindy skutečnou péči o pravost a celistvost víry.

Proto mají odpovědní činitelé bedlivě sledovat všechno, co by v obecném vědomí věřících mohlo navozovat ponaáhlé znehodnocení a postupné odumírání křestního vyznání víry, nezbytného pro soudržnost víry a neoddělitelně spojeného s důležitými zvyklostmi církevního života.

Pokládali jsme za vhodné a naléhavé obrátit pozornost těch, jimž Bůh svěřil péči o šíření a obranu víry, zvláště na jeden z těchto bodů, aby se tak předešlo nebezpečí, že by byla ohrožená víra v duši věřících.

Jde o článek Kréda, který se týká věčného života a vůbec skutečností následujících po smrti. Při předkládání tohoto učení není dovoleno nic z něho vynechávat ani používat vadný nebo nejistý způsob výkladu, neboť tím se současně uvádí do nebezpečí víra a spása věřících.

Každý si jistě uvědomuje důležitost tohoto posledního článku křestního vyznání víry. Vyjadřuje totiž cíl a smysl Božího plánu, jehož postupné rozvíjení je v tomto vyznání načrtnuto. Není-li vzkříšení mrtvých, padá celá stavba víry, jak to doslovně tvrdí sv. Pavel (srov. 1 Kor 15). Není-li křest'an schopen dát výrazu „věčný život“ určitý obsah, rozplývají se i sliby evangelia i smysl stvoření a vykoupení a přítomný život zůstává bez jakékoli naděje (srov. Žid 11,1).

Jak by tedy bylo lze přecházet mlčením obtíže a nejistotu tolika lidí ohledně tohoto bodu? Kdo by nevzal na vědomí, že do mysli věřících proniká nenápadně a velmi hluboko pochybnost? I když našťestí křest'ané většinou ještě nedospěli až k pozitivní pochybnosti, přece často raději nepřemýšlejí o tom, co následuje po smrti, protože začínají pociťovat, jak se v jejich duši začínají vynořovat otázky, na něž si netroufají odpovědět: Je něco po smrti? Zůstane z nás něco po fyzické smrti? Nečeká nás po smrti nicota?

V tom všem je možné aspoň zčásti pozorovat nechtěný odraz teologických sporů v mysli věřících; tyto spory se velmi rozšířily ve veřejném mínění a většina věřících není s to porozumět ani jejich dosahu. Diskutuje se o existenci duše, o významu jejího posmrtného života a vynořuje se otázka vztahu mezi smrtí křest'ana a všeobecném vzkříšením. Křest'anský lid je dezorientován, neboť se už nesetkává se svým slovníkem a s důvěrně známými pojmy.

Jistěže nejde o omezování nebo dokonce zamezování teologického bádání, které naopak víra církve potřebuje a z něhož musí mít možnost těžit. To však neznamená, že lze opomíjet povinnost zajišťovat včas víru křesťanů v bodech, které se uvádějí v pochybnost.

V této tak citlivé situaci zamýšlíme krátce připomenout povahu a aspekty této dvojí nesnadné povinnosti.

Především je nutné, aby ti, jejichž posláním je učit víře, měli zcela jasno o tom, co podle církve patří k podstatě víry; teologické bádání může mít jiný cíl než ji prohlubovat a vysvětlovat.

Tato posvátná kongregace má odpovědnost za rozvoj a obranu učení víry. Proto zde zamýšlí připomenout učení, které církev předkládá Kristovým jménem, a to o tom, k čemu dochází mezi smrtí křesťana a všeobecným vzkříšením:

1. Církev věří (srov. Krédo) ve vzkříšení mrtvých.
2. Církev chápe toto vzkříšení tak, že se vztahuje na celého člověka; pro vyvolené není vzkříšení nic jiného než rozšíření Kristova zmrtvýchvstání na lidi.
3. Církev tvrdí, že po smrti přežívá a samostatně existuje duchový prvek obdařený vědomím a vůlí tak, že samostatně existuje lidské Já. K označení tohoto prvku užívá církev výraz „duše“, posvěceného užíváním v Písmě svatém a v tradici. Církev si uvědomuje, že v bibli má tento výraz různé významy, ale přesto nevidí vážný důvod pro jeho odmítání a kromě toho má za to, že nějaký slovní výraz je pro křesťany k podpoře víry zcela nepostradatelný.
4. Církev vylučuje každou formu myšlení nebo vyjadřování, jež by činilo absurdní nebo nesrozumitelnou její modlitbu, její pohřební obřady a její pocty vzdávané zemřelým; jsou to skutečnosti, z nichž v podstatě každá je teologickým místem.
5. V souhlase s Písmem svatým církev očekává „slavný příchod našeho Pána Ježíše Krista“ (Dogm. konst. Dei verbum I,4), který ovšem pokládá za rozdílný a odlišný od situace lidí bezprostředně po jejich smrti.
6. Církev ve své nauce o posmrtném údělu člověka vylučuje každé vysvětlení, které by zbavovalo smyslu nanebevzetí Panny Marie v tom, čím je jedinečné, totiž skutečností, že tělesné oslavení Panny Marie je předzvěstí oslavení, které je vyhrazeno i ostatním vyvoleným.
7. Církev zůstává věrná Novému zákonu a tradici a věří ve štěstí spravedlivých, kteří jednou budou s Kristem. Věří rovněž, že hříšníka čeká věčný trest – bude zbaven patření na Boha – a věří také, že takový trest zasáhne jeho celou bytost. Konečně, pokud jde o vyvolené, církev věří v jejich případné očišťování, které předchází jejich patření na Boha, ale je zcela rozdílné od trestu zavřzených. Toto má církev na mysli, když mluví o pekle a očistci.

Pokud jde o situaci člověka po smrti, jsou na místě zejména obavy z nebezpečí, které pocházejí z fantastického a svévolného znázorňování, neboť výstřelky v tomto směru působí hlavní obtíže, se kterými se křesťanská víra často setkává. Naproti tomu však zasluhují úctu obrazy, kterých užívá Písmo svaté. Je ovšem třeba pochopit jejich

hluboký význam a varovat se jejich přílišného zeslabování, což může často znamenat, že se skutečnost těmito obrazy značená zbaví obsahu.

Ani Písmo svaté ani teologie nám neposkytují dostatečně jasné znázornění toho, co následuje po smrti. Křesťan se musí držet dvou podstatných bodů: na jedné straně musí věřit v základní, Duchem svatým působenou spojitost mezi nynějším pozemským životem a budoucím životem – vždyť láska je zákon Božího království, a právě naše křesťanská láska zde na zemi bude mírou naší účasti na nebeské slávě; na druhé straně však musí křesťan umět rozeznat radikální přerýv mezi přítomností a budoucností na základě faktu, že na místo víry nastupuje plné světlo: budeme s Kristem a „uvidíme Boha“ (1 Jan 3,2). Je to neslýchaný příslib a tajemství, v nichž podstatně spočívá naše naděje. Nemůže-li sem dospět naše představivost, dospívá sem instinktivně a v hloubce naše srdce.

Po připomenutí těchto daností bychom teď rádi zdůraznili hlavní hlediska pastýřské odpovědnosti, jak se má projevovat v současných okolnostech a ve světle křesťanská rozvážlivosti.

Obtíže související s tímto problémem ukládají vážné povinnosti teologům, jejichž poslání je nepostradatelné. Mají proto právo na naše povzbuzení a na příslušný prostor svobody, který právem vyžaduje jejich badatelská metoda. Z naší strany je však nutné připomínat křesťanům ty části církevního učení, které tvoří základ jak pro křesťanský život, tak pro bádání odborníků. Rovněž je třeba docílit, aby teologové začali mít účast na našich pastýřských starostech, aby jejich studie a zkoumání nebyly lehkomyšlně šířeny mezi věřící, jejichž víra je v dnešní době ohrožována více než kdykoli předtím.

Poslední synod postavil do jasného světla bdělou pozornost, kterou biskupové věnují podstatnému obsahu katecheze se stálým zřetelem na dobro věřících. Je nezbytné, aby o tom měli všichni pověřeni katechizováním velmi jasnou představu. Musíme jim tedy zároveň poskytnout i prostředky k tomu, aby měli jistotu o tom, co patří k podstatě nauky víry, a aby nedovolili vydávat dětinské nebo svévolné představy a znázorňování za pravdy víry.

Prostřednictvím diecézní nebo celonárodní věroučné komise je třeba zaměřit trvalou a neohroženou bdělost na literární produkci. Je nejen nutné včas upozorňovat věřící na pochybné díla, ale především seznamovat je s díly vhodnými pro posilování a udržování jejich víry. To je závažná a důležitá úloha, která se stala naléhavou v důsledku jednak velkého rozšíření tisku, jednak tzv. decentralizace odpovědnosti, jež se stala za současných okolností nevyhnutelnou a byla požadována i otcí minulého koncilu.

Svatý otec Jan Pavel II. schválil při audienci poskytnuté podepsanému prefektovi textu tohoto listu, jak o něm bylo rozhodnuto při řádné schůzi uvedené kongregace, a nařídil jeho uveřejnění.

V Římě, v sídle Posvátné kongregace pro nauku víry, 17. 5. 1979.

Fr. Jérôme Hamer O. P.
tit. arcib. z Loria
sekretář

Francesco kard. Šeper
prefekt

Redakční poznámka

Celý text dokumentu uveřejňujeme z několika důvodů. Ze první, Čerstvý hlas magisteria dobře doplňuje odborné sondy do eschatologie. Za druhé, setkání „dvojí nesnadné povinnosti“ – totiž bádání teologů, „jejichž poslání je nepostradatelné“, a „pastýřské starosti“ magisteria – dává konkrétnější představu o místě obojího ve službě víře. Za třetí, zřetelně otevřený, nepotlačovatelský sloh tohoto dokumentu je příslibem (viz výše v „Umění číst periodikum“); ve stejném duchu hovořil Jan Pavel II. při setkání s Mezinárodní teologickou komisí na podzim 1979. Za čtvrté, je třeba posoudit věrohodnost referátu o něm v KN 1979/44. Ten pokračuje v linii po léta obvyklé v KN: o teologii jen spatně. Ani slovo o dvojitým významném uznání teologie a její badatelské svobody, zato vsunutá ilustrace o její nebezpečnosti (2 jména). Místo moudrého pastýřského tónu nám pomocí vsunutých vět zaznívá tón negativní, ustrašené a zastřešující víry. My dokument a jeho ducha vítáme. Jeho zkruslení musíme odmítnout.

Směry v církvi

Jako odezva na otřesy povstaly v dnešní církvi některé směry. Každý z nich chce odlišným způsobem plnit část celkového úkolu.

Konzervativní skupina chce něco konzervovat, střežit, chránit. Takový úkol má význam. Tito lidé chtějí být v dobrém biblickém smyslu strážci svěřeného statku. Mají na mysli poklady Božího ducha v církvi, poklady tradice, toho, co je osvědčené. Chtějí zabránit rozplýtvání a zneuznání těchto pokladů. Proto se snaží ukázat význam osvědčeného.

Konzervativní lidé se při každé novotě ptají na její oprávněnost. Jsou nezbytnou kontrolou pro ty, kteří příliš pohotově odsunují staré, aby prosadili vlastní plány. Při každé nové výpovědi biblistiky se ptají: Jak dalece souhlasí taková výpověď se základy naší víry a s platnou naukou naší církve?

Progresivní lidé se cítí odpovědní za pokrok a obnovu. Jsou přesvědčeni, že každý otřes a problém je nová Boží výzva nám lidem, na kterou musíme odpovědět lepším porozuměním. Jejich program pro budoucnost církve zní: Od litery k duchu, od zákona k svědomí, od ztrnulé autority k vlastní náboženské zkušenosti, od roztržitosti k jednotě v podstatném, od zvnějšnění k jádru, od vyloučení vědy ke spolupráci s ní, od svátečního náboženství k náboženskému životu ve světě.

Třetí skupina jsou trpěliví. Dívají se na otřesy v dnešní církvi pokojně. Mají na paměti, že tato církev už prošla tisíckrát lví tlamou, tisícerymi bouřemi a nocemi. (...) Proto čekají s nadějí v srdci.

Existuje však ještě jiná odpověď na dnešní problémy, která vzbuzuje úzkost, kterou odmítáme, před kterou máme strach. Je to odpověď extrémistů na obou stranách. Jedni přehánějí: „Pryč se vším, co bylo dřív!“ Neznají smilování a shazují se stolu, čemu nerozumějí. Jako vandalové boří poklady církve.

Extrémní odpověď z druhé strany zní: „Všechno musí zůstat tak, jak to bylo!“ I toto extrémní ustrnutí by bylo pro církev smrtelná. Znemožnilo by životní růst církve

a tak by ji zadusilo. Žádný z extrémů nemá v církvi domovské právo, protože by ji zničily, byť nezamýšleně.

Odpovědní nositelé autority v církvi budou naslouchat všem skupinám, které mají v dnešní církvi pravé poslání. Půjdou v tomto smyslu střední cestou, ne ve smyslu pohodlného kompromisu, ale cestou pravdy, pravdy zprava i zleva. Právě tak se stanou lidmi pokoje a jednoty. Ale odpovědní nositelé autority nepřipustí, aby tyto skupiny ohrozily jednotu církve, aby degenerovaly ve strany, které se potírají, místo aby spolu hovořily. Nepřipustí také, aby byly při hlásání docela veřejně popírány některé části církevního učení. Budou se rovněž starat, aby se hlásání v církvi nekonalo bez citlivosti. Není slušné a spravedlivé, když se věřícím při kázání házejí drobty, které nejsou s to strávit, když se říkají věci, které se posluchačům zdají být neslučitelné s vírou, i když tomu tak snad není. Když se říká něco šokujícím způsobem nového, musí se také ukázat, jak je to nové spjato s podstatou víry, jak patří k základu víry, a že je to pravý růst ve víře. Nejedem musí být upozorněn na to, že jeho způsob hlásání nebere ohled na předpoklady bližního.

Církev prodělává všechny nemoci, které postihují svět. Ale Bůh je pán dějin a proto se právě v průběhu dějin ukáže, že je pán církve. Už ve Starém zákoně se ukázal Bůh jako pán dějin. Vyvedl svůj lid z domu otroctví Rudým mořem do země svobody. Později dopustil, aby se tento lid octl ve vyhnanství, protože nechtěl naslouchat zákonům lásky. Zase však přivedl svůj lid zpátky domů. Tak se Bůh ukáže i na církvi jako pán dějin. Budoucnost ukáže, že je přítomen, že byl vždycky přítomen, ve všech tísňích a starostech, ve všech bouřích ducha, ve všech otřasech a obnovách.

Kard. Franz König, Úkoly církve v naší době (1972)